Effectevaluatie JOGG Noord-Veluwe (2017-2019)

In opdracht van
zes gemeenten in Noord-Veluwe
& gemeente Hattem

Juni 2020

Agathe de Lange – Barsukoff, MSc. onderzoeker (epidemioloog)
Caroline Timmerman-Kok, onderzoeker (epidemioloog)

REGIO Noord-Veluwe

jongeren op gezond gewicht

Evaluatiebureau Publieke Gezondheid

gemeente Hattem

Voorwoord

Vanaf begin 2014 werken de gemeenten Oldebroek, Elburg, Harderwijk, Nunspeet, Ermelo en Putten samen om meer kinderen en jongeren op een gezond gewicht te krijgen door inzet van het programma Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG). Sinds 2018 neemt Hattem ook deel aan dit samenwerkingsverband. Eén van de pijlers van het JOGG-programma richt zich op evaluatie, met daarbinnen een onderscheid in proces en effect. De gemeenten hebben het Evaluatiebureau Publieke Gezondheid gevraagd om over de periode 2017-2019 opnieuw een effectevaluatie uit te voeren. In dit rapport worden de resultaten hiervan beschreven. Dit onderzoek kan gezien worden als een vervolg op de effectevaluatie die wij hebben uitgevoerd over de periode 2014-2016.

Wij bedanken de leden uit de evaluatie-werkgroep onder leiding van Kasper Doesborgh voor hun inbreng in de opzet en uitvoering van de evaluatie. Verder bedanken we alle andere beleidsmedewerkers en JOGG-regisseurs voor hun betrokkenheid bij de evaluatie.

Wij wensen u veel plezier bij het lezen van dit rapport. Hopelijk bieden de resultaten input voor de volgende fase van JOGG op de Noord-Veluwe.

Warnsveld, juni 2020

Agathe de Lange - Barsukoff
Caroline Timmerman-Kok

Inhoudsopgave

1 Kort & krachtig 2
2 Achtergrond van de effectevaluatie 3
2.1 Jongeren op Gezond Gewicht 3
2.2 Evaluatievraag en -aanpak 3
3 Resultaten gewicht 5
3.1 Regionale en lokale resultaten 5
3.2 Conclusie 6
4 Resultaten bewegen 7
4.1 Regionale en lokale resultaten 7
4.2 Conclusie 7
5 Resultaten fruit en groente 8
5.1 Regionale en lokale resultaten 8
5.2 Conclusie 9
6 Resultaten zoete drankjes en water drinken 10
6.1 Regionale en lokale resultaten 10
6.2 Conclusie 10
7 Conclusie en aandachtspunten 11
7.1 Conclusie 11
7.2 Aandachtspunten 11

Bijlage A: Cijfers lengte en gewicht 13
a. Onderzoeksopzet en respons 13
b. Methoden gegevensanalyse 14

Bijlage B: Achtergrondinformatie Kindermonitor 2013 en Kindermonitor 2017 15
c. Onderzoeksopzet en respons 15
d. Methoden gegevensanalyse 15

Bijlage C: Achtergrondinformatie Jeugdmonitor 2011, 2015 en 2019 16
a. Onderzoeksopzet en respons 16
b. Methoden gegevensanalyse 16

Bijlage D: Toelichting statistisch significant verschil 17

1 Kort & krachtig

1.1 Inleiding

Vanaf 2014 werken de gemeenten Harderwijk, Elburg, Putten, Nunspeet, Oldebroek en Ermelo in regionaal verband samen aan JOGG (Jongeren op Gezond Gewicht). Het is algemeen bekend dat gezondheidsbevordering een kwestie van een lange adem is, daarom besloten de gemeenten medio 2016 het JOGG programma met drie jaar te verlengen. Sinds 2018 neemt Hattem ook deel aan dit samenwerkingsverband. Het hoofddoel van dit programma is de stijgende lijn van (ernstig) overgewicht om te zetten in een dalende lijn. Om dit doel te bereiken wordt een mix van verschillende interventiemaatregelen ingezet, onder andere gericht op het stimuleren van gezond eten en voldoende bewegen. In 2016 is de eerste effectevaluatie uitgevoerd. In huidige evaluatie wordt de effectevaluatie vervolgd.

1.2 Evaluatievraag en aanpak

Evaluatievraag

De effectevaluatie richt zich op de volgende doelstellingen van JOGG Noord-Veluwe:

1. Het percentage kinderen en jongeren met gezond gewicht neemt met 2% toe.
2. *T.a.v. Jeugd (2019 t.o.v. 2011):*
   a. Minimaal 20% van de jongeren beweegt elke dag minstens 1 uur.
   b. Minimaal 38% van de jongeren eet 6 of 7 dagen per week fruit.
   c. Minimaal 60% van de jongeren eet 6 of 7 dagen per week groente.
   d. Minimaal 52% van de jongeren drinkt gemiddeld 2 of meer glazen water per dag.

Het Evaluatiebureau heeft ook gekeken of er leefstijlveranderingen te zien zijn bij kinderen (0-12 jaar). Er zijn analyses uitgevoerd naar bewegen, groente- en fruitconsumpties en het drinken van zoete drankjes. Hiervoor zijn gegevens van de Kindermonitor 2013 en de Kindermonitor 2017 gebruikt. De resultaten zijn opgenomen in dit rapport, maar vallen buiten de officiële evaluatievraag en -doelstellingen.

Aanpak van de evaluatie

Bij de meeste evaluatie-vragen is een vergelijking gemaakt tussen de situatie voor aanvang van JOGG en de situatie eind 2019. Er is gekeken naar lokale en regionale effecten. Voor de vergelijking zijn verschillende gegevens gebruikt:

- Lengte- en gewichtgegevens uit de gezondheidsonderzoeken van de GGD
- Gegevens van de Jeugdmonitor (voorheen: E-MOVO) 2011, 2015 en 2019 (jongeren 2e en 4e klas)

1.3 Conclusie

Uit de effectevaluatie JOGG Noord-Veluwe 2017-2019 blijkt dat er een aantal positieve resultaten zijn gevonden. Zo zijn jongeren meer groente en fruit gaan eten en meer water gaan drinken. Bij kinderen zien we positieve veranderingen ten aanzien van de consumptie van fruit en het drinken van zoete drankjes. Deze positieve resultaten ten aanzien van leefstijl geven echter nog geen positief effect op toenemen van het percentage kinderen en jongeren met een gezond gewicht.

We kunnen concluderen dat een aantal JOGG-doelstellingen is behaald en dat gemeenten op de goede weg zitten. Het verbeteren en behouden van de (gezonde) leefstijl blijft een kwestie van een lange adem.

2 Achtergrond van de effectevaluatie
- Jongeren op Gezond Gewicht
- Evaluatievraag en -aanpak

2 Achtergrond van de effectevaluatie

2.1 Jongeren op Gezond Gewicht

In Nederland is het aandeel kinderen met overgewicht tussen 1980 en 2010 sterk gegroeid. Vandaar dat talrijke initiatieven zijn ondernomen om deze toename een halt toe te roepen. JOGG (Jongeren op Gezond Gewicht) is een bewezen effectieve methode om meer jongeren op gezond gewicht te krijgen. Het programma richt zich op een gezonde omgeving, zowel politiek, economisch, sociaal en fysiek. Hiermee wordt geprobeerd een duurzame verandering te bewerkstellingen, waarbij een gezonde leefstijl de normaalste zaak van de wereld wordt.

Vanaf 2014 werken de gemeenten Harderwijk, Elburg, Putten, Nunspeet, Oldebroek en Ermelo in regionaal verband samen aan JOGG (Jongeren op Gezond Gewicht). Het is algemeen bekend dat gezondheidsbevordering een kwestie van een lange adem is, daarom besloten de gemeenten medio 2016 het JOGG programma met drie jaar te verlengen. Sinds 2018 neemt Hattem ook deel aan dit samenwerkingsverband. Het hoofddoel van dit programma is de stijgende lijn van (ernstig) overgewicht om te zetten in een dalende lijn. Om dit doel te bereiken wordt een mix van verschillende interventiemaatregelen ingezet, onder andere gericht op het stimuleren van gezond eten en voldoende bewegen. In 2016 is de eerste effectevaluatie uitgevoerd. In huidige evaluatie wordt de effectevaluatie vervolgd.

2.2 Evaluatievraag en -aanpak

Evaluatievraag

De effectevaluatie richt zich op de volgende doelstellingen:

1. Het percentage kinderen en jongeren van 0-19 jaar in de regio Noord-Veluwe met een gezond gewicht is in 2018/2019 ten opzichte van schooljaar 2012/2013 met 2% toegenomen.
2. Jeugd: Eind 2019 zijn, ten opzichte van 2011, bij jongeren van 12-19 jaar in de regio Noord-Veluwe vier belangrijke leefstijlfactoren als volgt verbeterd:
    a. Minimaal 20% van de jongeren beweegt elke dag minstens 1 uur.
    b. Minimaal 38% van de jongeren eet 6 of 7 dagen per week fruit.
    c. Minimaal 60% van de jongeren eet 6 of 7 dagen per week groente.
    d. Minimaal 52% van de jongeren drinkt gemiddeld 2 of meer glazen water per dag.

Het Evaluatiebureau heeft ook gekeken of er leefstijlveranderingen te zien zijn bij kinderen (0-12 jaar). Er zijn analyses uitgevoerd naar bewegen, groente- en fruitconsumpties en het drinken van zoete drankjes. Hiervoor zijn gegevens van de Kindermonitor 2013 en de Kindermonitor 2017 gebruikt. De resultaten zijn opgenomen in dit rapport, maar vallen buiten de officiële evaluatievraag en -doelstellingen. Ze zijn daarom cursief weergegeven.

Aanpak van de evaluatie

De eerste fase van het JOGG-programma 2014-2016 richtte zich op specifieke JOGG-gebieden binnen een gemeente. In de nieuwe periode 2017-2019, wordt dat door de gemeente Elburg en Oldebroek voortgezet, met uitzondering van de jongeren van 12-19 jaar omdat die via het voortgezet onderwijs worden bereikt. Elburg richt zich op de wijken Oosthoek, De Vrijheid en De Pal/Oostendorp (postcodegebied 8081), Oldebroek richt zich op kern Wezep (postcodegebied 8091). De andere gemeenten betrekken in de nieuwe periode de gehele gemeente (tabel 1).

Tabel 1: Overzicht lokale JOGG-gebieden 2017-2019.

Gemeente	JOGG-gebied	Postcode
Harderwijk	Hele gemeente	
Elburg	Wijken Oosthoek, De Vrijheid en De Pal/Oostendorp	8081
Putten	Hele gemeente	
Nunspeet	Hele gemeente	
Oldebroek	Kern Wezep	8091
Ermelo	Hele gemeente	
Hattem	Hele gemeente	

Gegevens over lengte en gewicht

Tijdens ieder Gezondheidsonderzoek (PGO) door de Jeugdgezondheid van de GGD worden lengte en gewicht van kinderen/jongeren door een professional gemeten en geregistreerd. Op basis van deze metingen en landelijk overeengekomen afkappunten wordt bepaald hoeveel kinderen/jongeren een gezond gewicht hebben en bij hoeveel er sprake is van (ernstig) overgewicht. Om de doelstelling te evalueren heeft het Evaluatiebureau secundaire analyses uitgevoerd op deze gegevens. Er zijn vergelijkingen gemaakt tussen schooljaar 2012/2013 en schooljaar 2018/2019. De analyses zijn voor drie afzonderlijke leeftijdsgroepen uitgevoerd, omdat algemeen bekend is dat cijfers over gewicht fluctueren over leeftijdsgroepen (zie tabel 2).

Tabel 2: Leeftijdsgroepen bij nul- en eindmeting

Leeftijd	Nulmeting	Eindmeting
5/6 jaar	PGO schooljaar 2012/2013	PGO schooljaar 2018/2019
9/10 jaar	PGO schooljaar 2012/2013	PGO schooljaar 2018/2019
12/13 jaar	PGO schooljaar 2012/2013	PGO schooljaar 2018/2019

Hoewel het JOGG-programma zich richt op alle leeftijdsgroepen 2-19 jaar, zijn de PGO-gegevens van 5/6, 9/10 en 12/13 jarigen gebruikt voor analyse van nul-, en eindmeting. De beschikbare gegevens zijn dus een selectie van mogelijke effecten op de totale doelgroep. Conform andere JOGG-gemeenten en om pragmatische redenen is gekozen om analyse van gewichtsgegevens te koppelen aan de PGO-structuur van de GGD. Overigens geven deze drie leeftijdsgroepen een goed algemeen beeld van de situatie voor de kinderen tot 12/13 jaar, omdat het een goede spreiding betreft. De leeftijdsgroep 13-19 jaar wordt niet standaard door de GGD (of een andere organisatie) gemeten en gewogen. Inzicht in de mate van gezond gewicht binnen deze groep is er dus niet.

Jeugdmonitor (E-MOVO) 2011, 2015 en 2019

Iedere vier jaar voert GGD NOG een Jeugdmonitor uit om de gezondheid van middelbare scholieren in de regio in kaart te brengen. Gegevensverzameling gaat via scholen en in de regio NOG doen (bijna) alle scholen mee. Jongeren uit klas 2 en 4 vullen op school een internetvragenlijst. In het algemeen zijn de jongeren 13 en 15 jaar oud op het moment van invullen. Voor de evaluatie zijn E-MOVO gegevens uit 2011 als nulmeting beschouwd en gegevens van de Jeugdmonitor uit 2019 als eindmeting.

Kindermonitor 2013 en 2017 (t.b.v extra analyses)

Iedere vier jaar voert GGD NOG een Kindermonitor uit om de gezondheid van 0-12 jarige kinderen in de regio in kaart te brengen. Ouders worden uitgenodigd een digitale vragenlijst over verschillende onderwerpen in te vullen. Voor de evaluatie zijn de gegevens uit 2013 als nulmeting beschouwd en de gegevens uit 2017 als eindmeting. Uiteraard zijn alleen gegevens van kinderen woonachtig in het JOGG-gebied meegenomen.

Statistisch significante resultaten

In dit onderzoek zijn verschillen tussen begin- en eindsituatie getoetst met statistische technieken. In de tekst wordt gesproken over een toename of afname als er sprake is van een statistisch significant verschil. Dit betekent dat een gevonden verschil aantoonbaar is. Meer informatie in bijlage D.

Er zijn geen gegevens gepresenteerd bij subgroepen waar we van minder dan 50 kinderen/jongeren gegevens hebben, aangezien we hierover geen betrouwbare uitspraken kunnen doen.

3 Resultaten gewicht
- Regionale en lokale resultaten
- Conclusie

3 Resultaten gewicht

3.1 Regionale en lokale resultaten

Regionaal zijn er geen significante veranderingen in het percentage kinderen en jongeren met een gezond gewicht, zie tabel 3a. In de leeftijdsgroep 9/10 jarigen is wel een significante afname te zien van het percentage kinderen met (ernstig) overgewicht.

Tabel 3a: Regionale resultaten gewicht

schooljaar		Gezond gewicht '12/'13 (%)	Gezond gewicht '18/'19 (%)	(ernstig) Overgewicht '12/'13 (%)	(ernstig) Overgewicht '18/'19 (%)
Totaal JOGG-gebied	5/6 jaar	79	80	10	9
	9/10 jaar	74	75	17	14*
	12/13 jaar	74	71	14	16

*statistisch significant verschil tussen beide schooljaren.

Tabel 3b geeft de lokale resultaten weer. Het is belangrijk te realiseren dat overgewicht fluctueert over schooljaren. Zie hiervoor ook de gegevens m.b.t. gewicht die per gemeente zijn gepubliceerd op het Kompas Volksgezondheid van GGD Noord- en Oost-Gelderland[1]. Bij gewichtscijfers is sprake van natuurlijke fluctuatie, zeker als groepen relatief klein zijn, zoals bij lokale cijfers over (ernstig) overgewicht. De cijfers uit tabel 3b dienen

Tabel 3b: Lokale resultaten gewicht (JOGG-gebieden)

schooljaar		Gezond gewicht '12/'13 (%)	Gezond gewicht '18/'19 (%)	(ernstig) Overgewicht '12/'13 (%)	(ernstig) Overgewicht '18/'19 (%)
Harderwijk	5/6 jaar	79	77	9	9
	9/10 jaar	69	76	20	13*
	12/13 jaar	73	69	16	15
Elburg – Pc 8081	5/6 jaar	75	81	5	13*
	9/10 jaar	81	71	17	16
	12/13 jaar	71	73	15	13
Putten	5/6 jaar	82	78	8	11
	9/10 jaar	74	76	17	16
	12/13 jaar	75	75	11	13
Nunspeet	5/6 jaar	76	83	15	7*
	9/10 jaar	76	73	17	15
	12/13 jaar	76	69	14	19
Oldebroek – Pc 8091	5/6 jaar	75	82	16	12
	9/10 jaar	78	75	16	15
	12/13 jaar	#	67	12	19
Ermelo	5/6 jaar	81	78	8	5
	9/10 jaar	77	73	14	16
	12/13 jaar	75	69	13	16
Hattem	5/6 jaar	82	82	13	7
	9/10 jaar	#	77	#	10
	12/13 jaar	#	76	#	#

*statistisch significant verschil tussen beide schooljaren.
Let op: vanwege relatief kleine aantallen op lokaal niveau kan een percentage sterk verschillen indien er slechts enkele kinderen meer of minder gezond gewicht / (ernstig) overgewicht hebben (zie voor aantallen bijlage A).
Voor deze groep hebben we van minder dan 50 kinderen/jongeren gegevens. Het is daarom niet betrouwbaar om resultaten te presenteren.

1 Zie kvnog.nl; bijv voor de gemeente Harderwijk: https://www.kvnog.nl/onderwerpen-harderwijk/leefstijl-harderwijk/gewicht

daarom met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden. Het is een momentopname over een bepaalde groep in een bepaald jaar. De aanbeveling is om de resultaten voor gewicht vooral op regionaal niveau te interpreteren.

3.2 Conclusie

De conclusie is dat de doelstelling van 2% toename in het aantal kinderen en jongeren met een gezond gewicht niet is behaald.

4 Resultaten bewegen
- Regionale en lokale resultaten
- Conclusie

4 Resultaten bewegen

4.1 Regionale en lokale resultaten

Het percentage jongeren (12 t/m 19 jaar) uit het JOGG-gebied dat dagelijks minimaal 1 uur beweegt is over de jaren niet toegenomen. In Oldebroek is daarentegen een significante afname in bewegen te zien, zie tabel 4.

Tabel 4: Beweging bij tweede- en vierdeklassers VO.

Beweegt dagelijks minimaal 1 uur	Jongeren 2011 (%)	Jongeren 2015 (%)	Jongeren 2019 (%)
Harderwijk	13	17	16
Elburg, pc 8081	14	12	13
Elburg, totaal	15	13	15
Putten	17	17	17
Nunspeet	13	16	18
Oldebroek, pc 8091	16	16	13
Oldebroek, totaal	14	18	12*
Ermelo	16	20	17
Hattem	-	-	20
Totaal JOGG-gebied	**15**	**17**	**16**
Regio Noord- en Oost-Gelderland	17	18	18

* Statistisch significant verschil tussen 2015 en 2019
- Geen gegevens

Bij kinderen zien we ook geen verbetering ten aanzien van bewegen. In 2013 bewoog 76% van de kinderen 7 uur of meer in de week en in 2017 is dit 77% (zie tabel 5). Zowel lokaal als regionaal zijn er geen significante verschillen.

Tabel 5: Beweging bij kinderen van 4 t/m 12 jaar.

Beweegt minstens 7 uur in de week	*Kinderen 2013 (%)*	*Kinderen 2017 (%)*
Harderwijk	*75*	*78*
Elburg, pc 8081	*77*	*75*
Putten	*77*	*76*
Nunspeet	*75*	*80*
Oldebroek, pc 8091	*75*	*68*
Ermelo	*75*	*74*
Hattem	*83*	*76*
Totaal JOGG-gebied	***76***	***77***
Noord- en Oost-Gelderland, totale GGD regio	*82*	*80**

** Statistisch significant verschil tussen beide jaren*

4.2 Conclusie

Het beweeggedrag bij jongeren van 12 t/m 19 jaar is niet verbeterd. De doelstelling (minimaal 20% beweegt dagelijks tenminste 1 uur) is dus niet behaald.

5 Resultaten fruit en groente
- Regionale en lokale resultaten
- Conclusie

5 Resultaten fruit en groente

5.1 Regionale en lokale resultaten

In het JOGG-gebied is het aandeel jongeren dat (bijna) dagelijks fruit eet, in de periode 2015-2019, toegenomen van 36% naar 43% (zie tabel 6).

Tabel 6: Fruitconsumptie bij tweede- en vierdeklassers VO.

Eet op 6 of 7 dagen per week fruit	Jongeren 2011 (%)	Jongeren 2015 (%)	Jongeren 2019 (%)
Harderwijk	38	39	45
Elburg, pc 8081	43	30	39*
Elburg, totaal	40	32	39*
Putten	35	34	41*
Nunspeet	42	36	41
Oldebroek, pc 8091	40	25	38*
Oldebroek, totaal	36	31	33
Ermelo	32	37	44
Hattem	-	-	-
Totaal JOGG-gebied	**37**	**36**	**43***
Regio Noord- en Oost-Gelderland	38	37	45*

* Statistisch significant verschil tussen 2015 en 2019
- Geen gegevens

Het aandeel jongeren in het JOGG-gebied dat (bijna) elke dag groente eet, is toegenomen van 56% naar 62% (zie tabel 7). Vergeleken met de hele regio NOG scoren de Noord-Veluwse jongeren in 2019 op fruit min of meer gelijk en op groenten minder positief.

Tabel 7: Groenteconsumptie bij tweede- en vierdeklassers VO

Eet op 6 of 7 dagen per week groente	Jongeren 2011 (%)	Jongeren 2015 (%)	Jongeren 2019 (%)
Harderwijk	55	58	66*
Elburg, pc 8081	48	57	58
Elburg, totaal	48	56	57
Putten	58	58	58
Nunspeet	46	54	58
Oldebroek, pc 8091	51	32	46*
Oldebroek, totaal	51	49	48
Ermelo	54	60	70*
Hattem	-	-	-
Totaal JOGG-gebied	**53**	**56**	**62***
Regio Noord- en Oost-Gelderland	62	63	70*

* Statistisch significant verschil tussen 2015 en 2019
- Geen gegevens

Bij kinderen van 0 t/m 12 jaar is de fruitconsumptie gestegen van 59% in 2013 naar 67% in 2017. Dit is een significante toename (zie tabel 8). Het percentage kinderen dat in 2017 (bijna) dagelijks fruit eet, is nog niet gelijk aan het niveau van Noord- en Oost-Gelderland. De groenteconsumptie is niet significant gestegen en nog steeds lager dan gemiddeld in de regio Noord- en Oost-Gelderland (tabel 9).

Tabel 8: Fruitconsumptie bij kinderen van 0 t/m 12 jaar.

Eet 6 of 7 dagen per week fruit	*Kinderen 2013 (%)*	*Kinderen 2017 (%)*
Harderwijk	*65*	*69*
Elburg, pc 8081	*55*	*70**
Putten	*57*	*66**
Nunspeet	*52*	*62**
Oldebroek, pc 8091	*56*	*65*
Ermelo	*62*	*67*
Hattem	*67*	*78**
Totaal JOGG-gebied	***59***	***67****
Noord- en Oost-Gelderland, totale GGD regio	*68*	*75**

* *Statistisch significant verschil tussen beide jaren*

Tabel 9: Groenteconsumptie bij kinderen van 1 t/m 12 jaar.

Eet 6 of 7 dagen per week groente	*Kinderen 2013 (%)*	*Kinderen 2017 (%)*
Harderwijk	*66*	*70*
Elburg, pc 8081	*59*	*57*
Putten	*67*	*69*
Nunspeet	*56*	*58*
Oldebroek, pc 8091	*52*	*48*
Ermelo	*69*	*71*
Hattem	*64*	*63*
Totaal JOGG-gebied	***63***	***65***
Noord- en Oost-Gelderland, totale GGD regio	*69*	*71**

** Statistisch significant verschil tussen beide jaren*

5.2 Conclusie

43% van de jongeren eet in 2019 6 of 7 dagen in de week fruit. Voor jongeren is de doelstelling wat betreft de fruitconsumptie (minimaal 38%) behaald.

In 2019 eet 62% van de jongeren 6 of 7 dagen in de week groente. Hiermee is de doelstelling voor groente (minimaal 60%) ook behaald.

6 Resultaten zoete drankjes en water drinken
- Regionale en lokale resultaten
- Conclusie

6 Resultaten zoete drankjes en water drinken

6.1 Regionale en lokale resultaten

Jongeren in het JOGG-gebied drinken in 2019 aanzienlijk vaker dagelijks minimaal een glas water dan in 2015. Dit percentage is gestegen van 48% tot 75% in 2019 (tabel 10)

Tabel 10: Water drinken bij tweede- en vierdeklassers VO.

Drinkt dagelijks minimaal een glas water	Jongeren 2011 (%)	Jongeren 2015 (%)	Jongeren 2019 (%)
Harderwijk	-	50	82*
Elburg, pc 8081	-	42	69*
Elburg, totaal	-	44	67*
Putten	-	48	71*
Nunspeet	-	50	71*
Oldebroek, pc 8091	-	30	60*
Oldebroek, totaal	-	38	57*
Ermelo	-	53	83*
Hattem	-	-	74
Totaal JOGG-gebied	**-**	**48**	**75***
Noord- en Oost-Gelderland, totale GGD regio	-	46	74*

* Statistisch significant verschil tussen 2015 en 2019
- Geen gegevens
NB: in 2015 telde ook thee zonder suiker mee in deze uitkomstmaat.

Het is niet te achterhalen of de doelstelling (tenminste 2 glazen water per dag bij minimaal 52% van de jongeren) is behaald, omdat de vraagstellingen in de monitor jeugd van 2019 zijn gewijzigd, waardoor deze indicator niet is te bepalen.

Voor kinderen zien we een positieve ontwikkeling ten aanzien van het drinken van zoete drankjes. In 2013 dronk nog 35% van de kinderen op tenminste 4 dagen per week 3 of meer zoete drankjes. In 2017 is dit afgenomen tot 25% (tabel 11).

Tabel 11: Zoete drankjes bij kinderen van 1 t/m 12 jaar.

Drinkt op tenminste 4 dagen per week 3 of meer zoete drankjes	*Kinderen 2013 (%)*	*Kinderen 2017 (%)*
Harderwijk	*33*	*25**
Elburg, pc 8081	*42*	*35*
Putten	*39*	*22**
Nunspeet	*29*	*24*
Oldebroek, pc 8091	*44*	*36*
Ermelo	*35*	*18**
Hattem	*32*	*24*
Totaal JOGG-gebied	***35***	***25****
Noord- en Oost-Gelderland, totale GGD regio	*36*	*25**

** Statistisch significant verschil tussen 2013 en 2017*

6.2 Conclusie

75% van de jongeren drinkt in 2019 dagelijks minimaal een glas water. Dit percentage is aanzienlijk verbeterd ten opzichte van 2015.

7 Conclusie, aandachtspunten en aanbevelingen
- Conclusie
- Aandachtspunten

7 Conclusie en aandachtspunten

7.1 Conclusie

Uit de effectevaluatie JOGG Noord-Veluwe 2017-2019 blijkt dat er een aantal positieve resultaten zijn gevonden. Zo zijn jongeren meer groente en fruit gaan eten en meer water gaan drinken. *Bij kinderen zien we positieve veranderingen ten aanzien van de consumptie van fruit en het drinken van zoete drankjes (2013-2017).* Deze positieve resultaten ten aanzien van leefstijl geven echter nog geen positief effect op het toenemen van het percentage kinderen en jongeren met een gezond gewicht. (zie tabel 12).
Uit de effectevaluatie blijkt verder dat er geen positieve trend te zien is ten aanzien van bewegen. Dit geldt zowel voor jongeren als voor kinderen. *Ook zien we geen verbetering in de consumptie van groente bij kinderen.*
We kunnen concluderen dat een aantal JOGG-doelstellingen is behaald en dat gemeenten op de goede weg zitten. Het verbeteren en behouden van de (gezonde) leefstijl blijft een kwestie van een lange adem.

Tabel 12: Samenvatting resultaten

	Doelstelling	Resultaat	Doel bereikt?
1	Het percentage kinderen en jongeren met een gezond gewicht is in 2018/2019 ten opzichte van schooljaar 2012/2013 met 2% toegenomen.	5/6 jr: +1% 9/10 jr: +1% 12/13 jr: -3%	✗
2	**T.a.v. jeugd 12-19 jaar in 2019 en in (2011):**		
2a	Minimaal 20% van de jongeren beweegt elke dag minstens 1 uur.	16% (15%)	✗
2b	Minimaal 38% van de jongeren eet 6 of 7 dagen per week fruit.	43% (37%)	✓
2c	Minimaal 60% van de jongeren eet 6 of 7 dagen per week groente.	62% (52%)	✓
2d	Minimaal 52% van de jongeren drinkt gemiddeld 2 of meer glazen water per dag. [1]	75% (48%)[2]	✓

[1]Het is niet te achterhalen of de doelstelling (tenminste 2 glazen water per dag bij minimaal 52% van de jongeren) is behaald, omdat de vraagstellingen in de Jeugdmonitor van 2019 zijn gewijzigd, waardoor deze indicator niet is te bepalen.

[2]Percentage jongeren dat minimaal 1 glas water per dag drinkt in 2019 en (2011)

7.2 Aandachtspunten

Bij de meeste resultaten is een vergelijking tussen nulmeting en eindmeting gemaakt. Aangezien regionaal geen controlegroep is opgenomen, is niet vast te stellen of eventuele veranderingen het gevolg zijn van JOGG. Op landelijk niveau is bijvoorbeeld in publiekscampagnes ook aandacht besteed aan een gezonde leefstijl.

Hiermee samenhangend blijkt het ook lastig om op postcodeniveau (Elburg en Oldebroek) effecten te meten. Het kan zijn dat JOGG-activiteiten een uitstraling hebben naar het omliggende gebied. Daarom is ervoor gekozen om ook de gemeentelijke resultaten van Elburg en Oldebroek weer te geven.

De activiteiten van het JOGG-programma zijn eind 2014 begonnen en liepen tot eind 2019 door. Om resultaten bij jongeren in kaart te brengen is gebruik gemaakt van de cijfers van de reguliere jeugdmonitor (E-MOVO), die in het najaar van 2011, 2015 en 2019 is afgenomen. In deze evaluatie is echter wel gekeken naar de effecten op kinderen. Hiervoor is gebruik gemaakt van de cijfers van de Kindermonitor van 2013 en die van 2017. De effecten van JOGG na eind 2017 zijn dus niet gemeten, omdat er van de periode na 2017 geen cijfers over kinderen beschikbaar zijn. Een nieuwe Kindermonitor volgt in 2021.

Tot slot is bij de leefstijlfactoren ook een vergelijking gemaakt met de situatie in de regio Noord- en Oost-Gelderland. We zien dat de leefstijl van kinderen en jongeren op de meeste leefstijlfactoren minder gunstig is dan gemiddeld in de regio Noord- en Oost-Gelderland. Dit kan als aandachtspunt worden meegenomen bij het formuleren van nieuwe doelstellingen.

Bijlagen

A PGO cijfers

B Achtergrondinformatie Kindermonitor 2013 en Kindermonitor-2017

C Achtergrondinformatie E-MOVO

D Toelichting statistisch significant verschil

Bijlage A: Cijfers lengte en gewicht

a. Onderzoeksopzet en respons

De jeugdgezondheidszorg[2] meet tijdens de preventieve gezondheidsonderzoeken (PGO) lengte en gewicht van vrijwel alle 3-, 5/6-, 9/10- en 12/13-jarigen. Deze metingen worden door een professional op uniforme wijze uitgevoerd. Op basis van deze metingen en landelijk overeengekomen afkappunten is bepaald hoeveel kinderen een normaal gewicht hebben en bij hoeveel kinderen sprake is van (ernstig) overgewicht. Dit is niet gedaan voor de jongste leeftijdscategorie omdat het JOGG in de NV daar zich niet specifiek op richt.

Voor alle gemeenten en de regio NV worden cijfers weergegeven van de JOGG-gebieden. Daarbij worden gegevens uit schooljaar 2012/2013 als nulmeting gezien en gegevens uit schooljaar 2018/2019 als eindmeting.

Bij de huidige analyses zijn kinderen/jongeren niet op individueel niveau gevolgd in de tijd. Het kan zijn dat JOGG op individueel niveau wel veranderingen heeft gebracht die met huidige analyses niet inzichtelijk worden. Overall is echter het doel om effecten op een totale groep te bereiken.

Bij de GGD zijn met ingang van schooljaar 2014/2015 de leeftijdsgroepen die gemeten en gewogen worden, gewijzigd. Om voor evaluatie van JOGG een goede vergelijking te kunnen maken zijn de volgende groepen in de analyses meegenomen:

- Voorheen werden kinderen uit groep 2 opgeroepen (over het algemeen 5/6-jarigen), nu worden 5-jarigen opgeroepen. In de praktijk zitten hier ook 6-jarigen tussen, waardoor de gegevens over beide schooljaren goed vergelijkbaar zijn.
- Voorheen werden kinderen uit groep 7 opgeroepen (over het algemeen 10/11-jarigen), nu wordt er collectieve voorlichting gegeven in groep 7 en is er een meetmoment 9 jarigen. Om gegevens over beide schooljaren te vergelijken zijn uit beide jaren alle 9- en 10- jarigen geselecteerd.
- Voorheen werden jongeren uit klas 2 opgeroepen (over het algemeen 13/14-jarigen), nu worden alle jongeren uit klas 1 opgeroepen (over het algemeen 12/13-jarigen). Om gegevens over beide schooljaren te vergelijken zijn uit beide jaren alle 12/13-jarigen geselecteerd.

Door deze verschuiving in werkwijze konden voor schooljaar 2012/2013 in de oudste leeftijdscategorie minder jongeren in de analyse meegenomen worden. Toch is hiervoor gekozen omdat deze methode het meest valide is. In de tabel op de volgende pagina is een overzicht te zien van de beschikbare gegevens op regionaal niveau.

2 Voor de jongste leeftijdscategorie worden deze metingen meestal door het consultatiebureau uitgevoerd. Voor de oudere leeftijdsgroepen door de GGD.

Tabel i: Aantal kinderen/jongeren op basis waarvan de gegevens over gezond gewicht zijn vastgesteld

		PGO schooljaar 2012/2013 Aantal	PGO schooljaar 2018/2019 Aantal
Harderwijk	5/6 jaar	426	458
	9/10 jaar	243	723
	12/13 jaar	326	547
Elburg – Pc 8081	5/6 jaar	116	127
	9/10 jaar	92	248
	12/13 jaar	111	123
Putten	5/6 jaar	223	236
	9/10 jaar	154	394
	12/13 jaar	128	248
Nunspeet	5/6 jaar	255	297
	9/10 jaar	191	423
	12/13 jaar	131	206
Oldebroek – Pc 8091	5/6 jaar	118	148
	9/10 jaar	82	203
	12/13 jaar	34	74
Ermelo	5/6 jaar	221	232
	9/10 jaar	97	299
	12/13 jaar	153	314
Hattem	5/6 jaar	114	150
	9/10 jaar	1	245
	12/13 jaar	7	59
Totaal JOGG gebied	**5/6 jaar**	**1473**	**1648**
	9/10 jaar	**860**	**2535**
	12/13 jaar	**890**	**1571**

b. Methoden gegevensanalyse

Om te bepalen of er sprake is van een verschil tussen nul- en eindmeting is de chikwadraattoets uitgevoerd en is er gekeken of de percentages gezond gewicht en de percentages (ernstig) overgewicht (= overgewicht en obesitas) van de nul- en eindmeting significant van elkaar verschilden.

Bijlage B: Achtergrondinformatie Kindermonitor 2013 en Kindermonitor 2017

c. Onderzoeksopzet en respons

In het najaar van 2013 en 2017 heeft GGD Noord- en Oost-Gelderland de Kindermonitor uitgevoerd om de gezondheid van 0-12 jarige kinderen in de regio in kaart te brengen. In 2013 is per gemeente is een steekproef getrokken van 1.500 kinderen die bij de start van het onderzoek tussen 6 maanden en 12 jaar oud waren. In 2019 is de vragenlijst uitgezet via de basisscholen. In het JOGG gebied hebben in 2013 de ouders van 3385 en in 2017 de ouders van 2477 kinderen de vragenlijst ingevuld (zie tabel ii).

Tabel ii: Aantal respondenten van de Kindermonitor in 2013 en 2017 per gemeente

	2013	2017
	Aantal	Aantal
Harderwijk	598	752
Elburg, pc 8081	366	206
Putten	659	367
Nunspeet	544	452
Oldebroek, pc 8091	282	172
Ermelo	580	353
Hattem	356	175
Totaal JOGG-gebied	**3385**	**2477**
Noord- en Oost-Gelderland, totale GGD regio	13428	11779

d. Methoden gegevensanalyse

Complex samples

Bij de onderwerpen beweging, groente, fruit, zoete dranken en water drinken zijn de verschillen tussen 2013 en 2017 getoetst met complex samples. Hierbij worden chi-kwadraat toetsen gedaan, waarbij een bepaalde correctie (weging) wordt toegepast voor leeftijd, geslacht en gemeente. Op basis van de uitkomst hiervan wordt bepaald of er wel of niet sprake is van een statistisch significant verschil (zie bijlage D).

Bijlage C: Achtergrondinformatie Jeugdmonitor 2011, 2015 en 2019

a. Onderzoeksopzet en respons

In het najaar van 2011, 2015 en 2019 is een Jeugdmonitor (voorheen: E-MOVO) uitgevoerd. Jongeren uit klas 2 en 4 vulden op school een internetvragenlijst in met vragen over gezondheid, welzijn en diverse andere thema's die hiermee samenhangen. In de subregio Noord-Veluwe is de deelname van scholen aan E-MOVO hoog, speciaal onderwijs is uitgesloten. In het algemeen zijn de leerlingen 13 en 15 jaar oud. Aangezien een deel van de jongeren in Oldebroek buiten de GGD-regio naar school gaat, is hier bij de methode voor gecorrigeerd (zie methode paragraaf in deze bijlage).

Tabel iii: Aantal respondenten van de Jeugdmonitor in 2011, 2015 en 2019 per gemeente

	2011	2015	2019
	Aantal	Aantal	Aantal
Harderwijk	756	1000	351
Elburg	496	546	511
Elburg, pc 8081	301	322	266
Putten	528	469	358
Nunspeet	492	695	505
Oldebroek	388	340	371
Oldebroek, pc 8091	171	125	174
Ermelo	551	575	391
Hattem	0	17	175
Totaal JOGG-gebied	3683	4089	3102

b. Methoden gegevensanalyse

Er is getoetst of er een verschil is tussen 2015 en 2019 voor de thema's beweging, fruit- en groenteconsumptie en water drinken. Dit verschil is getoetst met de chikwadraattoets.

Bijlage D: Toelichting statistisch significant verschil

In dit rapport wordt in bijna alle tabellen aangegeven of er al dan niet sprake is van een statistisch significant verschil. Dit is een term uit de statistiek om aan te geven of een gevonden verschil ook wetenschappelijk aantoonbaar is. Hieronder volgt een toelichting.

Een percentage is bepaald op een groep respondenten. Dit percentage had net iets anders kunnen zijn als de groep respondenten net iets anders was. Met andere woorden er zit een natuurlijke fluctuatie in een percentage. Vanuit de statistiek wordt dit weergegeven met een 95% betrouwbaarheidsgebied. Een percentage van 10% heeft dan bijvoorbeeld een betrouwbaarheidsgebied van 8% tot 12%. Dit betekent dat het percentage voor de onderzochte groep 10% is, maar dat met 95% zekerheid is te zeggen dat het in soortgelijke groepen tussen 8% en 12% ligt.

Als je wilt bepalen of twee percentages van elkaar verschillen, moet je dus rekening houden met de betrouwbaarheidsgebieden van beide percentages. Je toetst dan of beide betrouwbaarheidsgebieden verschillend zijn. Bij een statistisch significant verschil kun je met 95% zekerheid zeggen dat dat de beide betrouwbaarheidsgebieden verschillend zijn.

In het algemeen geldt dat bij grote onderzoeken met veel deelnemers al snel statistisch significante verschillen worden gevonden (immers, bij veel deelnemers krijg je een smal betrouwbaarheidsgebied).

Verder geldt dat het voor het aantonen van kleine verschillen grote groepen nodig zijn (immers, bij kleine verschillen overlappen de betrouwbaarheidsgebieden snel).

Beleidsmakers in de Volksgezondheid staan voor de lastige opdracht om bij afnemende financiële ruimte antwoorden te vinden voor toenemende gezondheidsproblemen onder de bevolking. Dat vraagt om ingrijpende en verantwoorde keuzes.

Het Evaluatiebureau Publieke gezondheid is specialist in het verkrijgen van praktische informatie over interventies in de publieke gezondheid. Het Evaluatiebureau biedt beleidsmakers handvatten waarmee zij ingrijpende keuzes op verantwoorde wijze kunnen maken. Dat doen we in alle gevallen praktisch, verbazingwekkend betaalbaar, en met academisch gestoelde kennis. Zo maken we beleidsmakers sterker.

Evaluatiebureau Publieke Gezondheid

Evaluatiebureau Publieke Gezondheid
Postbus 3
7200 AA Zutphen
088 - 443 37 05
info@evaluatiebureau.nl
www.evaluatiebureau.nl

Initiatief van:

AGORA Academische werkplaats

Partners:

WAGENINGEN UR For quality of life

GGD Noord- en Oost-Gelderland

© Evaluatiebureau Publieke Gezondheid – juni 2020
Overname van gegevens is toegestaan, mits voorzien van bronvermelding.